

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ruКЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Сый бериу

КъМР-ни Башчысы Казбек Коков Къарачай-Черкесни жамауатын Республиканы кюню бла алгышлагъанды

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Казбек Коковну** алгышлауунда былай айтылынады: «Бюгонлюкде бизни журметли къоншуларыбыз – къарындаш Къарачай-Черкес – Республикаларыны кюнюн белгилейдиле. Жыл сайын анда жашагъанлары иш келлюклерини эмда

ёз жерлерине сыймекликлерини хайырындан бу кюн бютюн магъаналы болады. Республика айныды, тамата тёлюлени жетишиллерин андан ары ёсдюреди, бай маданиятларын бла адет-тёрелерин сакълап ышаныулу алгъа атлайды. Бу кюнде регионну Башчысы

Темревланы Рашид Бориспиевични эмда Къарачай-Черкес Республиканы халкъын битеу жюрегимден байрам бла алгышлайма. Саулукъ-эсенлик, огурулулукъ, ёз Къарачай-Черкесни эмда Ата журтузун игилигине деп салгъан мурастарыгъызда жетишимле тежейме!».

ПАРЛАМЕНТ

Айырыучула бла ишге эмда энчи аскер операциягъа къатышханлагъа болушлукъгъа – баш магъана

КъМР-ни Парламентини президиумуну кюз арты сессияда биринчи жыйылыуунда депутатла 20-дан аслам соруну сюзгендиле. Аны спикер **Татьяна Егорова** бардыргъанды.

леклерине бла тарыгууларына тынгыларыкъдыла депутатла. Жыйылыууны бу торлюсюне уа энчи эс бурурга сюеме. Комитетле аллай тюбешилени тири бардырадыла. Болсада биз да

тилеклерин бла тарыгууларын тинтиу ишни тири бардырырга кереклисин да белгилегенди.

– Энчи аскер операциягъа къатышханлагъа бла аланы юйюрлерине себеплик жумушла да керекдиле. Бу соруулары тингенлей турабыз, президиумну жыйылыуунда анга энтта къайтырыкъбыз. Бизни эсгертиуле къалай толтурулгъанларына да къарагъанлай турлукъбуз. «Ата журтну къорулаулары» къырал фонд бла байламлыкъланы жюрюторге, аскерчилеге болушлукъ жумушла къалай толтурулгъанлары тинтирге, керек болса, биле-клик этерге, аскерчилерибизни керекли затла бла жалчытуу жумушлагъа къатышырга керекбиз, – деп къошханды спикер.

«правительстволу сагъатланы» бла «комитетни сагъатларыны» алларында болум бла жеринде шагъырейленейик, республиканы инсанлары бла тюбешип, аланы акъылларын, оюмларын да билейик, андан сора уа власть органлары айтханларына да тынгылайыкъ. Къабыл кёрюлген законла къалай ишленгенлерине парламент контрольгъа энчи эс бурулукъду. Ол а аланы хайырлылыкларына себеплик этерикди, – дегенди спикер.

Кюз арты сессияда 2024 жылгъа бла 2025-2026 план кезиуге бюджет сюзюлюгюн да эсгертенди Татьяна Борисовна. Айырыучула бла тюбешилени, аланы

Татьяна Егорова быйыл Парламентни юбилейи белгилениригин да сагъынганды. 30-жылыныкны къуанчларыны чеклеринде кеп торлю жумушла бардырылтыкъдыла, ол санда окъуучула, жаш адамла, жамауат бла тюбешилле, спорт эришуле эм алача башха жумушла. Жарашдырылгъан тизмени жашауда бардырыр ючюн а къадалып юреширге кереклисин айтханды. Парламентде Жаш тёлю палатаны жаңгы чакъырылуу ишлеп башлагъаныны юсюнден да баргъанды сёз. Спикер депутатланы ала бла байламлыкъла къуаргъа чакъыргъанды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Къармашуулукъ

Шахарны курорт онглары айнырыкъдыла

Къабарты-Малкъарны курорт-турист онгларын айнытуу бла байламлы юсюнден айта, Нальчик курортну магъаналылыгын белгилеге сюеме. Приэльбруссьеден сора ол бек къыйматлы эм айныргъа да ала-мат онглары болгъан бёлумдю, деп жазгъанды республиканы оюучусу **Казбек Коков** кесини телеграм-каналында.

«Эсигизге салайыкъ, 1936 жылда РСФСР-ни Совнаркомуну Нальчик курортну бальнеология жаны бла багъаргъа ала-мат онглары болгъанын чертип, битеукъырал магъанасы болгъанын белгилеген эди. Ол кезиуледе жыйырмагъа жууукъ санаторий, пансионат эм солуу юйле ишленген эдиле, ала-мат кыралны битеу жерлеринден адамла келип тургъандыла.

Бюгонлюкде курортну инфраструктурасын тохтамагъанлай айнытханлай, аны мекамларын жаңгыртханлай эм шёндюгюлю ишлемлеге келишдире турурга керекди. Нальчик курортну айнытуу бла байламлы мастер-план жарашдырылгъанды, анга кёре ол иш тохтамагъанлай бардырылгъанлай турлукъду.

Бюгонлюкде Нальчикде туристлени бир кесек болжалгъа орнатхан 51 къонакъ юй барды, ары санаторийле, уллу къонакъ юйле да киредиле. Битеу да ша-харда жолуучулары излемлерин жалчытхан 7153 номер барды. 2018 жылдан бери шахаргъа солургъа келген къонакъланы саны 1,5 кереге кёбейгенди. Аны бла бирге, бюгонлюкде

Нальчикде солургъа сыйген-лени излемлерин толусунлай жалчытырча жерле алыкъа жетишейдиле, болсада турист агентстволу бизни шахарны жолуучула эм кёп излеген жер-леден бирлерине санайдыла.

Белгиленгенине кёре, 2026 жылда Нальчикде 5 уллу къонакъу **Казбек Коков** кесини телеграм-каналында. «Эсигизге салайыкъ, 1936 жылда РСФСР-ни Совнаркомуну Нальчик курортну бальнеология жаны бла багъаргъа ала-мат онглары болгъанын чертип, битеукъырал магъанасы болгъанын белгилеген эди. Ол кезиуледе жыйырмагъа жууукъ санаторий, пансионат эм солуу юйле ишленген эдиле, ала-мат кыралны битеу жерлеринден адамла келип тургъандыла.

Бюгонлюкде курортну инфраструктурасын тохтамагъанлай айнытханлай, аны мекамларын жаңгыртханлай эм шёндюгюлю ишлемлеге келишдире турурга керекди. Нальчик курортну айнытуу бла байламлы мастер-план жарашдырылгъанды, анга кёре ол иш тохтамагъанлай бардырылгъанлай турлукъду.

Бюгонлюкде Нальчикде туристлени бир кесек болжалгъа орнатхан 51 къонакъ юй барды, ары санаторийле, уллу къонакъ юйле да киредиле. Битеу да ша-харда жолуучулары излемлерин жалчытхан 7153 номер барды. 2018 жылдан бери шахаргъа солургъа келген къонакъланы саны 1,5 кереге кёбейгенди. Аны бла бирге, бюгонлюкде

Кенгешни ача, Татьяна Борисовна жууукъ кезиуде тамамларгъа белгиленген баш магъаналы жумушланы юслеринден айтханды. Кюз арты сессия бай болгъанын да белгилегенди:

– Ишибизни тизмеси барды, анга кёре законла жарашдырыргъа, контроль-ангылатуу жумушланы бардырыргъа белгиленди. Ала уа торлю-торлю боллукъдула: «тёгерек столла», комитетлени кенгертилген жыйылыулары, «правительстволу сагъатла», «жамауат тынгылаула». Парламентни президиумну республиканы районларында кенгешлери да боллукъдула, аланы кезиуледе инсанланы ти-

Жетишим

Жаңгы рекорд тохташдыргъандыла

Жолуучулугъу бла белгили болгъан Фёдор Конохову бла спортну халкъла аралы устасы Игорь Потапкин эки жерли паралетда 4 687 метр бийикликке кётюрюлюп, жаңгы рекорд тохташдыргъандыла.

Ала тюнене 7 сагъат 17 минутда Жылы-Сууну тийресинден 2400 метр бийикликден жаңгы дуня рекорд тохташдырыр мурат бла учхандыла. Аны аллындагы 4575 метр эди. Аны 20 жыл мында алгъа венгрияле тохташдыргъандыла. Фёдор Конохову бла Игорь Потапкин аны жаңгыртхандыла.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

Жазыпыу-2024

«Заман» хар таулу юйюрге

Хурметли жамауат!

«Заман» миллетибизни жаңгы газетиди. Аны бетлеринде малкъар халкъны маданиятыны, тарыхыны, бюгонню жашууну, айтхылык адамларыны, жетишиллерини эмда жарсыуларыны юсюнден басмаланган материалланы сиз бир башха изданида табалыкъ туйюлсюз.

Бюгонлюкде 2024 жылы биринчи жарымына газетте жазылуу Россияни почта бөлүмлеринде башланганды. Аны багъасы **897** сом бла **96** копейкеди. Онлайн амап бла изданибизгъа жазылабыз дегенле Интернетде бу адресни <https://podpiska.pochta.ru/press> ачып, ол жумушну тамамларгъа боллукъдула. Алайды да, жазылыгъыз, биле-клик этимиз кесигизни газетигизге.

БИЗНИ ИНДЕКСИБИЗ – П 5893

Эришиу

Кыралны тарыхын чыгармалада кёргюзтгендиле

Бу кюнледе сабий чыгармачылыкны «СССР – деменгиле кырал» халкыла аралы конкурсунда хорлаганланы бла саугаланганланы атлары белгиле этилгендиле. Бу жумушла Россейни Коммунист партиясыны ара комитетини башламчылыгы бла кыралгандыла эмда Совет Социалист Республиканы Союзу кыралгандыла 100 жыл толганына аталгандыла (ол былтыр белгиленгенди).

Сабийлени арасында конкурс алгынны СССР-ни кыралларында жашаган халкылары шүөлүкчүлөрү, тууган журтубузга сыймекликни ниетлерин жаяр, Россейни тарыхына сейирни кыозгар мурат бла кыралганды. Аны башламчыларыны акыйларына кёре, быллай жумушла ёсөп келген тёлуге Совет Союзну кезиунде кыралда болдурулган жетишилмелени анылатырға себеплик этирдикдиле. Бу иш шёндөгү кезиуде, бизни кырал биягы неонацизмге кыража турганды, тыш кыралла алгынны деменгиле кыралны халкыларын бир бирге юсюртгенде, бютюдө маганалды.

Саугалау КъМР-ни Парламентинде бардырылганды. Анга КПРФ-ни КъМР-де бёлүмюню биринчи секретары, Парламентни депутаты, партияны фракциясыны таматасы **Борис Паштов**, партияны

бёлүмюню комитетини секретары, Парламентде Культура, граждан обществовну айнытуу эм информация политика жаны бла комитетни башчысы **Зарубек Кумалов**, Нальчикки жер-жерли самоуправление советини депутаты, педагогиканы ветераны **Евгения Шидакова** эм башхала кыатышхандыла.

Битеу да бирге уа чыгармачылык эришиулеге Россейни субъектлеринден бла алгынны совет кыралны республикаларындан 1600 сабий кыатышханды (6 жылдан 18 жылга дер). Аланы арасында сабий садлага жюрюгенле, школлада, лицейледе, колледжде, вузда окугунда да бардыла. Кыбарты-Малкварны окуучулары уа тириледен бирлери болгандыла – битеу да бирге 180 чыгармачылык иш хазырланганды.

Ала бир ненча кыаумда эришгендиле: «Сурат ишлеу»,

«Макъам», «Адабият» эм «Тарых жазуу». Аланы чеклеринде халкылары шүөлүкчүлөрү, Улуу Ата журт урушну жылларында совет халкыны жигитлигини, пионер организацияны эмда кёп башха затланы юслеринден хапарларга боллук эдиле. Эм игилени жури айырганды, аны кыаумуна партияны оюучулары, Кырал Думаны депутатлары да киргендиле.

Бизни окуучулары жетишилмелени кыуанырчады – битеу да бирге жаш адамла 9 дипломну кытышхандыла, ол санда Гран-при кыолу да болгандыла. Аны уа Нальчикни 1-чи номерли искусство школуну окуучулары хорлагандыла. Ала эришиулеге «Аланы сыйлы эслери тохтамаз» деген фильмин алдыргандыла. Анда уа окуучула жырлап, төсөп, назмула айтып, суратла ишлеп, Ата журтубузну тарыхыны, СССР-ни жетишилмелерини юслеринден хапарлагандыла.

Партияны келечилери жаш адамланы жетишилмелери бла адышшап, саугалауны бергендиле.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлаганды.
Суратны **Артур ЕЛКАНОВ** алганды.

Кырулуш

Терс-Кьолда мектеп боллукьду

Терс-Кьолда жангы школну кырулушу башланганды, деп билдиргендиле Элбурс районну администрациясындан. Алгын бу элде школну кесини энчи мекамы болмаганды, сабийле уа

анга деп жарашдырылган жерде окууп тургандыла. Жангы объектде уа 150 окуучуга жерле боллукьдула. Ол кеси да бизни республикада эм бийикде орналган школга саналлыкьды. Кырулуш «Билим берууну айнытуу» кырал программаны чеклеринде бардырылады.

Тирлик

Нартюхню оруу башланганды

Жерчиликде урунганла нартюхню оруу башлагандыла. КъМР-ни Эл мюлк министерствосундан билдиргенлерича, биринчи 40 минг тонна тирлик жыйылганды. Ол сабанланы асламысы Терк, Прохладна, Зольск эмда Бахсан районлададыла.

Бизни республикага нартюх бек маганалы мирзеулук битимди. Ол сабанланы ючден биринде (127,7 минг гектарда) ёседи.

Дагыда бир ахшы шарт: нартюх урлукь чыгаруу жаны бла бизни регион иги жетишилме болдурады. Аны ёлчмени жыл сайын кёпден-кёп болады, быйыл а 15 минг тоннага жетгенди. Аны бла кесибизде излемлени толусунлай жалчытып, урлукьну башха регионлага, тыш кыраллага да сатадыла.

ОМАРЛАНЫ Мурат хазырлаганды.

Айырычула бла ишге эмда энчи аскер операцияга кыатышханлага болушлукьга – баш магына

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Ызы бла кенгешни повесткасына кёчгендиле. Депутатла КъМР-ни Административ бузукьлукьланы кодексини 4.14 эм 8.2 статьяларына тюзетиулеге кырагандыла. Законну проектине кёре, кодексге жангы бёлүмле кийирилгендиле, сёз юй жаныуарланы тутханда жорукьлага бузукьлукьла ючюн жууаплыкькны, жаныуарланы кыоруула излемлени, инсанланы кыоркуузулукьларын бла

Депутатла РФ-ни регионларындан коллегаларыны башламчылыкьларын да кыбыл кёргендиле. Ол санда Административ бузукьлукьланы кодексине, РФ-ни Бюджет кодексине тюзетиуле сюзюлгендиле, Узакь Востокну агьачны жарашдыруу комплекси болушлукьну сооруларына да кыралганды.

«Тюрлю-тюрлю соорула» бёлүмде Жамауат кыоркуузулукь эм корупцияга кыажуу комитетни башчысы **Михаил**

законлу сейирлерин сакьлауу юслеринден барады.

– Законопроектге тийишлиликде, юйде жаныуарланы тутуу бла байламлы кыошакь излемлени толтурмаганла административ жууапха тартылкьдыла. КоАП-ха ол жаны бла излемле кыошулгандыла, – деп анылатханды Аграр сооруула, табийгьатны хайырланы, экология эм тегерекдеги кыудуретни сакьлауу жаны бла комитетни башчысы **Артур Текушев**.

Законну проект сейирлери болгьан битеу органлага эсгертууле бла тюзетиуле хазырлага берилгенди.

Президиумда федерал законну проектлерини уллу кыаумуна кыралганды. Алада сёз социал сфераны, саулуку сакьлауу, гитче эм орталкы бизнесни, жамауат кыоркуузулукьну юслеринден барады.

Кривко 2022 жылда Кырал юридический бюруну ишини эсеплерин президиумда сюзген кезиуде этилген эсгертиуле кыалай толтурулганлары бла шагырей этгенди.

Уруну, социал политика эм саулуку сакьлауу комитетни башчысы **Хусейн Кажаров** а «Энчи аскер операцияга кыатышханлага бла аланы юйюрлерине социал болушлукьну мадарларыны юсюндө» темага «правительстволу сагыатда» чыгарылган эсгертиуле кыалай тамамланганларыны юсюндө айтханды. Жыйылыу быйыл январьда бардырылганды.

Депутатла тюрлю-тюрлю сфералада жетишилме болдурганланы КъМР-ни Парламентини Сыйлы грамотасы бла саугалауу юсюндө оюуну чыгаргандыла.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Онгуруу

Юйюр мюлк кырагьанлага – ахча

Кыбарты-Малкварда юйюр фермала кырагьанланы онгуруу жаны бла конкурс айырыула бошалгандыла. Республиканы Эл мюлк министерствосунда айтханларыча, аны эсеплерине кёре, сегиз элли грант кыолу боллукьдула. Бериллик ахчаны орта ёлчмени 6,58 миллион сомду.

Фермерле аны эки жылны ичинде хайырлануу бошарга керекдиле. Кесин да жалаанда мюлкню айнытуу жумушлагга кыратырга жараркьды. Конкурсну жорукьларында айтыл-

гьаннга кёре, ол эт эмда сют малчылыкьканы айнытуу бла байламлыды.

Грант алганла ишлерин эл тийреледе бардырырга керекдиле. Аны болжалы ахча берилгенден сора эм азындан беш жыл болургьа тийишлиди. Дагыда «Юйюр ферма» проектни излемлеринде кёрюдюлеге жетерча, продукцияны чыгарууну жыл сайын кёбейтип барырга борчлудула.

УЛБЛАШЛАНЫ Мурат хазырлаганды.

Агъач мюлкөдө урунганланы кюнүндө

Жыл сайын сентябрьни хар ючюнчю ыйык кюнүндө агъач мюлкөдө урунганла профессионал байрамларын белгилейдиге. Быйыл ол 17 сентябрьге тошеди. Байрам 1977 жылда 18 сентябрьде «Агъач законодательство» кыабыл этилгенине жораланганды. Россейни бирси регионларындача, Кыбарты-Малкьарда да ол кюн айырмалы ишчилени белгилеу бла кзуанч халда өтеди. Аны аллында биз Нальчикни агъач мюлкюндө болуп, учрежденияны таматасыны орунбасары Кючмезланы Хасанны жашы Мухарбекге ишини юсюндөн соргъанбыз.

«Тамаша табийгъатыбызны өсе келген төлөүгө сакъларгъа борчлубуз»

Мухарбек 1959 жылда Кыргыстанда тууганды. Болсада 1974 жылдан бери юйюрлери бла Акъ-Суугъа кёчюп, анда жашайды. Школдан сора ол Нальчикде коммунал-кзурулуш техникумгъа окъургъа киргенди, ызы бла Воронежде Г.Ф. Морозов атлы кырал лесотехника жаны бла институтта бийик билим алганды.

Биринчи уруну жолун Нальчикде коммунал-кзурулуш техникумда ландшафт дизайнере башлагъанды, ара солу паркны мастерини кзулуугун да толтурганды. Терекле, юлюкле эм гюлле өсдюрюп, төгерек-

минг гектар жетеди. Ол Чегем бла Черек районланы арасында орналады. Аны 35 мингинден асламысы кылын терекле өсген жерледиле. Ол беш участкадан кзуралды: Акъ-Суунукъу – 16390, Вольный Ауулнукъу – 4354, Каменканыкы – 7540, Кенженики – 6604 эм Урванныкы 4412 минг гектар боладыла.

Нальчикни агъачы сакъланыргъа тийишлене саналады, аны 30 процентинде уа кесерге жарамагъан жемеш терекле битедиле. Андан сора да, биченликле, сабанлыкъла, жайлыкъла эм тюрлю-тюрлю суула да барды-

Нальчикни агъачында законодательствогъа тийишлиликде аукцион бла тереклени кесерча юлюшле бериледиле, дарман кырдыкланы жыргъа, учулулк бардырыргъа, эл мюлк, илму-излем эм геология иш бла кюреширге, рекреация онгла кзуаргъа, ток, связь чыбыкыла тартыргъа, инженер коммуникация ызла салыргъа, табийгъат байлыкъланы кызаргъа эм баша амалла да тапдырыладыла.

Алай бла Нальчикни агъач фондун сакъларча, байыкъландырырча, уллу эмда кыйын иш бардырылады. Эркинликсиз файдата тюрлююр амалтын агъачла кырылмагъанлары, ауруула, заранлы кзуртла онгламагъанлары эм от тюрлюю уллу хата салмагъаны да иш келлю кадрларны хайырынданды.

– Бурунну жылда он жылгъа бир кере тамамланган агъач фондун болумун игилендирирча комплекси ишле да бардырылгъанларын белгилерчады. Чыгарылгъан эсеплеге кёре, бизге иги белги берилгенди. Ол кюн сайын салгъан кыйынбызны ачыклайды.

Эсге сала айтсакъ, агъач табийгъатны эм магъаналы белеклеринден бириди. Сёз ючюн, мында жаныуарланы, кзурткумурухсаны, бактерияланы 80 проценте жашайды эм иги кесек битим өседи. Ала хауаны, сууну тазалайдыла, жерни семиртгичле бла байыкъландырадыла. Социал-экономика жаны бла магъаналары бек уллуду. Алай тамашлыкны өсе келген төлөүгө сакъларгъа борчлубуз.

– Жарсыугъа, бирбирле бир тюрлю файдата тюрлююр ючюн аны юсюндөн уллу сагъыш этмейдиге. Сыйлы сортул тереклени кесген инсан аланы багъаларындан жюз кереге кеп тазир төлерге тошеди. Бирде уа ол 150 кереге окуна жетеди, – дейди Кючмез улу.

Мухарбек айтханнга кёре, бюгюнлюкдө аланы ишлерине чырмау салырча сылтау жокъду. Жангы техника, оборудование болса, бек иги эди, алай бирси жерледе да болум былайды. Бусагъатда төрт машина барды: эки Нива бла эки Уазик. Аланы жангыртса, бек иги боллугун да белгилейди ушак нёгерим.

– Насыпха, кадрла жетедиле. Аланы асламысы онбеш жылдан артык ишлеген билимли эм сынамлы специалистледиле. Жаш адамланы бөлүмге азыракъ келгенлерини баш сылтауларындан бири уа айлыккыны азылгъын эм ишни да кыйынлыгын айтырчады. Инспекторлагъа кюн сайын рейдлеге чыгаргъа, агъач ичлеринде, кюллада айланыргъа тошеди. Кепле анга хазыр тюрлююлдюле. Арт заманда инженер Кючмезланы Руслан келгенди. Андан бери да беш жыл чаклы озгъанды. Бусагъатда Нальчикни агъач мюлкюндө 35 адам урунады, ол санда 16 инспектор, 5 участкавий агъашчы эм бешуелен да аланы болушлукчулары.

Ушак нёгерибиз кеп жылланы жарык бетли уруна келгени эм Кыбарты-Малкьарны агъач фондун айнытуугъа да уллу кыйын салгъаны ючюн КЪМР-ни Парламентини, РФ-ни Агъач мюлк министрствосуну, Россейни Агъач бөлүмюндө урунганланы профсоюзларыны эм КЪМР-ни Табийгъат байлыкъла эмда экология министрствосуну Сыйлы грамоталарына эмда башха саугъалагъа тийишли болганды.

Мухарбек кеси уа профессионал байрамлары бла биргесине ишлегенли алгъышлап, алагъа саулулк, монгулк, насып тежейди. «Бизге болушлук тапдыргъанлары ючюн КЪМР-ни Табийгъат байлыкъла эмда экология министрствосуну, Нальчикни администрациясына, МВД-ны, МЧС-ни келечилерине эмда башхалагъа учреждениебызны атындан ырызлыгъымы билдирге суюме», – деп, алагъа ыспан этеди.

КУРДАНЛЫ СУЛЕЙМАН

Билим

Жангы усталыкыгъа окъутурукъдула

Келир жылдан башлап КЪМКУУ-ну право, экономика эмда финансла институтунда «Экономика жаны бла кюркзуусулукъ» деген усталык ызгъа юйретиюно жашауда бардырып тебикерикдиле. Быйыл сагъынылгъан институт аны бла байламлы заявление берип, Билим берилеуе бла илмуда надзорлукъ этиюно

Специалитетни программасына кёре жаш адамла мында кюндюзго бөлүмдө беш жылны окъурукъдула. Аны бошагъан выпускник мурдорлу профессионал билим эмда «экономист» квалификацияны аллыкъды, нек дегенде ол ата журтлу бийик школаны классикалы окъутуууу стандартына саналады. Специалитетни

федерал службасында ол программаны окъутуругъа зиягъа тийишли болганды.

Профессионал билим берилеу программаны чеклеринде «Экономика кюркзуусулукъну экономика-право жаны бла жалчытуу» деген усталыкыгъа тюрлююлдюле. Анда уа институтну экономистлени бла юристлени хазырлауда жыйышдыргъан сынамны ахшы амаллары хайырланыллыкъдыла. Окъуу программаны жарашдыруугъа уа иш берилеуе араларындан келечиле да кыалтышандыла.

2024-2025 окъуу жылда бу усталыкыгъа мектептели бошагъанла, орта профессионал билимлерини болгъанла неда бийик окъуу юйлини тауусханла да кирирге боллукъдула. Окъуугъа ЕГЭ-лени неда университетини кесинде берилик сынаулары эмдэсплерине тийишлиликде конкурс халда аллыкъдыла.

Бир кырал экзаменлени юслеринден айтхан заманда, жангы ызгъа окъуугъа кирир ючюн, аланы математикадан профильли тюрлюсюн эмда орус тилден берирге керек боллукъду. Ючюнчю, сайлау халда берилген сынауладан бири уа, обществознаниядан, тарыхдан, географиядан, информатика эмда ИКТ-дан, тыш кыраллы тилден болуругъа тийишлиди.

бошагъан усталык жаны бла билимни илму бла байламлыкъда өсдюрюге, айнытыргъа сюерик болса уа, анга магистратурагъа барыргъа керек боллукъ тюрлююлдюле, ол окъууун андан ары аспирантурада бардырыргъа онг берилликди.

«Экономикалы кюркзуусулукъ» билим программа энчи иеликде болгъан хар нечи да коруулауу тюрлю-тюрлю технологияларын жарашдыра эмда аланы хайырлана, бу бөлүмдө административ огъесе право бузукъланы ачыклай билген, усталык даражалары бийик болгъанланы хазырлаугъа бурулду.

Эсгерте кетейик, 2019 жылдан бери институтта бакалаврланы-экономистлени «Бизнесде экономика кюркзуусулукъну индустрия-аналитика эмда право жаны бла жалчытуу» профильге кёре окъутуу бардырылады. Ол заманы ичинде окъуу планнга келишкен энчи курсла да кзуралгъандыла. Билим берилеу программа «Бухгалтер», «Аудитор», «Бизнес-аналитик», «Ырыкы жаны бла тергеулен бардыргъан», «Сатыу-алуу бөлүмдеде специалист» дегенча усталык стандартланы излемлерине тийишлиликде жарашдырылганды.

ТРАМЛАНЫ ЗУХУРА

Мектепле эшиклерин ачхандыла

Жаз башындан бери Элбрус районда 4 школгъа тынгылы ремонт этилгенди. Алай бла Тырныауузну 3-чю номерли школу, Былымныкы, Элбрус эм Нейтрино посёлкалада билим берген окъуу юйле «КЪМР-де билим берилеуе школ системасын жангыртуу» регион проектни чеклеринде тап халгъа келтирилип, эшиклерини окъуучулагъа 1 сентябрьде ачхандыла.

Сёз ючюн, Былымны Ахматланы А.М. атлы орта школы 1970 жылда ишленгенли бери тынгылы ремонт кёрмеген эди. Бюгюнлюкдө анда 213 сабий окъуйдула.

Аны тыш кёрюмдюзюн, башын эм инженер ызыланы жангыртхандан сора да, от тюрлююдөн бла терроризмден сакъланыу жаны бла системасы да тап халгъа келтиргендиге.

КЪАСЫМЛАНЫ АМИНАТ

баш аябат болурча кеп кыйын салгъанды. Бир кырауу жылдан аны КЪМР-ни Агъач мюлк министрствосуну контроль-право бөлүмюно таматасы болуп ишлерге чакыргъандыла. Андан а Нальчикни кырал сынау агъач эм учулулк мюлкюно Акъ-Сууда участкасына агъашчы этип кёчюргендиге. Ол 2007 жылда Нальчикни агъач мюлкюне кёшулгъанды. Бусагъатда Кючмез улу учрежденияны таматасыны орунбасарыны эм баш агъашчыны кзулуугун толтурады.

– Агъач бла байламлы усталыкны сайлагъаны сылтауу, баям, Кыргыстанда таула бла агъачланы этегинде өсгеним, сабийлигимден бери кийик табийгъатха тартынганым болганды. Жюрегим жаратхан иш бла кюрешгеним ючюн кесими насыплыгъа санайма эм бир заманда да сокурраммагъанма, – дейди жигитибиз.

Къабарты-Малкьарны агъач фондуну уллулугу 323,1 минг гектар болады. Андан Нальчикни агъач мюлкюне 37 650

ла. Аны себепли аны сакъларча, айнытырча кеп жумуш тамамланады. Аланы биринчи борчлары агъачны сакъларгъады эмда ол тозурамзача кезкылак болургады.

Аны бла байламлы инспекторла кюн сайын рейдле бардырадыла, «Кабалклесхоз эм лесная охрананы» келечилери бла бирге жыл сайын этилген затла бардыла. Ол санда от өчюлтюочю эмда башха машинала тыйгъачсыз жюрюрча, жолланы тап халгъа келтиредиле, кзуругъан, чиреген тереклени, жерге тюрлю бутакъланы кетердиле, келсинген, агъуан терек бар эсе, аланы да белгилейдиге.

Эртенни өчюлтюрча келле ишленедиле, жангыртылынадыла. Заманында мадар этилгенини хайырындан арт жыллада ол тюрлюю уллу хата салмагъанын да белгилерчады. Жыл сайын терекле орнатыладыла, тапландырыу ишле бардырыладыла, дагъыда дайым башха тинтилеу этиледиле. Санитар болумгъа да аслам эс бурулады.

Тюбешу

Жюрек жыры –
Ата журтха сөймеклик

Байрым күнде Нальчикде Мечиланы Кязим атлы китапханада Атайланы Далхатын жашы Жашарбекни жангы китабыны презентациясы болганды.

Авторну юсюнден айтханда, ол запасдагы полковникки. Москвада Ленин атлы аскер-сополитика академияны бошоп, Шимал флотда, Бакуда Каспий аскер-тенгиз флотда кыулук этгенди. Киров атлы баш аскер-тенгиз училищеде, КМКУ-да да аскер кафедрала ишлегенди. Солугаа кетгени уа, Саутланган кючлени запасада офицерлерини «Мегапир» атлы миллет ассоциациясыны КМР-де бөлүмнө тамамалык этеди, ёсюп келген тёлүню патриот ниетледе юйретеди.

Жашарбек сабийликден намула жазады. 1991 жылда «Я к тебе подоюду» деген лирикалы аты бла биринчи назму жыйымдыгы, ызы бла «Тебе одной пишу слова признания», «О героях нашего времени», бу-сагытта уа «Истоки вдох-

жазыучу, китап басмачы Мария Котлярова, поэт Табакъсойланы Мухтар, Музыкалы кадет корпусну тамамасы Анатолий Шарданов эм башкала болганды.

Лариса Давидовна андан ары сёзю авторну кесине

Дагы да автор тынгылагъанланы жыр бла кыуандырганды. Кенжени школундан, шахар школладан да келген сабийле Жашарбекни жигитлеге аталганы, башха назмуларын да окыгъандыла.

Лев Докторов Атай улуга жоралагъан назмуусун окыгъанды эм назмучу офицерни ол тамамалык этген ветеранла солугуу жерге келиуюсун, анда солугъанла бла тюбеп, аланы кёллерин кётюрюуюсун да айтып, аны кесине кырындышына, шүхуна санагъанын белгилегенди.

Шарданов Анатолий: «Мен аны жамаут ишин чертирге сюею. Ол битеу кадет школлагъа, башха окыу юйлеге да барып, сабийлени белгили аскерчи жигитле бла тюбешдирип, алага Ата журтну, анга кыулук этуюню юсюнден хапар айтдырады. Алай бла ол аланы ол жаны бла юйретиуге улуу эс бурady.

Ол аны борчу туююду, алай а тегим бет, намасы, Ата журтха сөймеклик деген шартланы кенг жаады ёсе келген тёлүде. Сау болсун», – дегенди.

Герман Паштовка сёз берири алында Жашарбек аны фахмусуну, адамлыгыны юсюнден да кыйтарып айтханды: «Бизни жерлешибиз узакъ Красноярскда окууна улуу жетишимле этгенди – Художествову академияны академикки, Россейни халкъ художниги болганды, республиканы атын иги бла айтдырганды, анда ксилография школ ачып. Ол бизни республиканы ёхтемлиги. Минг графика суратын республикалы музейге саугаа этгенди. Бюгюн бери жашау нёгерин да алып келгени ючюн бек ырызыма анга. Мен аны бла бар малкыр ауузда болганды. Аны кёзю биз еземелик запланы эсейди, жыл саны уа унутулуп кыалады, тауда болса». Ызы бла Жашарбек Паштовка атагъан назмуусун окыгъанды.

Герман Суфадлинович Атай улуну адамлыгын, башхалага сакълыгын, Ата журтха сөймеклигин, жангы тёлүле бла арымай-талмай ишлегенин чертип, анга илхамны бийигин тежегенди.

новения» деген назму жыйымдыгы чыкыгандыла. Ол «Поэт года-2017», «Поэт года-2019» деген адабият саугалагъа, «Анна Ахматовага – 130 жыл» деген майдалга тийишли болганды.

Китапхананы ишчилери да бу тюбешуге иги хазырлангандыла. Ары келгенге босагыда аскер кийимли кадетле тюбешгенди.

Тюбешуе библиотецаны директорну орунбасары Лариса Садыкова ачханды. Ол Жашарбекни юсюнден кыска хапар айтып, ары келгени сылы кыонакыла бла шагъырей этгенди. Ызы бла авторну юсюнден Токумаланы Лейла алдыргъан «О главном и не только» деген телевидение бериуюню кесегине кыараганбыз. Ол бериуде Атай улуну Петербургга аталгъан аламан жыр айтылганды.

Кыонакылары араларында Жашарбекни аскерчи тенгерин, белгили художник Герман Паштов, Пятигорскда «Слово» атлы адабият бириуюню тамамасы, солугаа полковник Лев Докторов, билим бериуюню сылы ишисини, Кенжеде 22-чи номерли школну директору Мая Асланова,

бергенди. Жашарбек бир кыуу назмуусун окыгъанды. Назмула Ата журтну, аны айтхылык адамларыны (сёз ючюн, Елмезланы Абдул-Халимни), табийгатыны, сөймекликни юсюнден эдиле. Ол анасына атап жазгъан назмуну окыгъанында, зал, ёрге кыобуп, сый бергенди. Автор бла бирге анда жюрек тактырык сынагъанла аз туюю эдиле.

Атайланы Жашарбек, жамаут ишин юсюнден айтханда, солугаа офицерлени Совет Союзну, Россей Федерацияны ол таныгъан, билген жигитлерин бери чакырып, мында сабийле бла тюбешдиреди. Ол, аны чакырыууна хо деп, бери келген жигитлени сагъынып, алага ырызлыгын айтханды. Аланы санларында В.Алимов, В.Шарпатов, В.Куклов, А.Солуганов, А.Корольков, А.Костоев, О.Новицкий, С.Ревин, И.эм Е.Тарелкинле (атасы бла жабду), Е.Федотов, Е.Бобров, С.Тулин, Р.Кокшин, А.Копыркин да бар эдиле. Ала 50 тюбешу кыурагъандыла республикада. Автор алага аталгъан жигитлик назмулары да бир кыуу назму окыгъанды.

бетон кыуоп кючлендире турадыла. Алайла да дагы эски ыргыларыны кетерилди, жолну тозетириди, тротуарланы жарашдырдыла, кыоркыуу суулукуну жалчыту жаны бла мадар да этерикди.

Биринчи кесекде ишлени келир жыл, кыалгъан участканы уа 2026 жылда тамам этерге дейди.

Республикада энтга да бир жолну

уа бу кюзде жангыртуп бошарга умтулду. Сёз Урван – Уштулу бла Эски Черек – Сукан-Суу трассаланы арасында объектни юсюнден барды. Аны узунлугу 2,3 километрди. Ишчиле эски асфальтны кыырып кетергенди, мурдоруну бла хуналары жарашдыргандыла, бордюрла орнатхандыла. Дагы эски кёлорлеге ремонт этилди. Ызы бла эски кыат асфальт жарыккыдыла, жол белгиле, буруула орнатыркыдыла.

ОМАРЛАНЫ Мурат хазырганды.

Шимал Кавказ
кюн сайынБитеу районлада –
окыу арала

Сабийлени естественный илмула эм техника жаны бла билимлерин ёсдорген «Точка роста» арала Шимал Осетияны битеу районларында да 2024 жылга ачыллыккыдыла, деп билдиреди республиканы билим бериу эм илму министри Элла Алибеекова.

- Араланы кыуаруу мураты юйретиуде бла окутууда жангы амалланы синдириуюню. Аны ючюн аланы ачыу уллу магъананы тутады, 2019 жылдан башлап бюгюнлюкге дерри элдеде бла гитче шахарлада мектепледе аллай 103 отую ишлеп башлагъанды. Экинчи жыл энтга да 16-сы хазыр боллуккыдыла. Алай бла «Точка роста» арала ишлеге мектеп кыаллык туююду, – дегенди ол.

Жангы да бу айда «Шёндюлюю школ» федерал проектни чегинде 22 ара хайырланууга берилликди, ол санда эм узакъ Моздок районда да. Ала химиядан, физикадан, биологиядан, экологиядан, физиологиядан, нейротехнологиядан цифра лабораторияла, роботла, ноутбуула бла жалчытыларыркыдыла.

Жайда туристлени
саны кёбюреки

Быйыл биринчи кере Кыбаргы-Малкыарда жайда келген туристлени саны кышдан эсе кёп болганды, деп билдиреди регионну Курортла эм туризм министрствосундан.

Эм кёп адам кышда солуга Минги тауны сайлайды. Алай мында жазда солугъанланы саны да жылдан-жылга ёсе барады, быйыл бери июнь-август айлада 600 минг адам келгенди, ол а бийгырны бу кезиуе бла тенгешдиргенде, 25 процентке кёпду.

Битеуле эсеплени келтиргенде, 2023 жылда республикада 1,1 миллион инсан солугъандыла, аладан 740 минги Элбрусха келгенди.

Хайырлы юйрениуле

«Машук» араны директору, «Билим» Россейли обществовну башчысыны орунбасары Антон Сериков билдиргенге кёре, Пятигорскда «Машукда» кюзде кыралыны аскер искусстволардан созууну келечилерине юйрениуле кыууаллыккыдыла.

- Бу жол «Машукда» юйретген адамланы кеслерине юйрениуле боллуккыдыла. Спорт тренерле адамны тин-ниет жаны бла айнууна, аны дунияга кёз кырамыны тохташуунда уллу ишнi тамамлагъан адамладыла. Аскер искусстволаны союзу бла бирге алагуу уллу билим бериу программа жарашдыргъанбы, – дегенди Сериков.

Быйла юйрениуле биринчи кере бардырыладыла, алагуа 250 тренер кыатышыркыды.

Кавказны юсюнден кёрмюч

Москвада Внуково аэропортда Шимал Кавказны регионларыны ариу жерлерин суратлагъан кёрмюч боллуккыды. Бу проектни Шимал Кавказ федерал университет жарашдырганды, деп билдиреди вузну пресс-службасындан.

«Тамаша Шимал Кавказ» деген кёрмюч жылны ахырына дерри ишлеркиди. Суратлада QR-кодла бла уа алада не кёргозтолгенини юсюнден хапарлагъан аудиола кыагыларга да жараркыды. Анда битеу да 16 сурат алыуюну ишлери бардыла. «Внуково аэропорт кёп миллетли кыралыбызны регионлары бла шүёлүккюну кючлерге, маданият эм ишчи байламлыккыны жюрютюрге хазырды. Бу байламчылык да бийик таулары, багыу суулары бла шауданланы ариу жерине жолуулукукыга чыгарга кёлени кёллендирине ышанабыз», – дегенди аэропортну производство жаны бла директору Дмитрий Хартунян.

Дарманла

чыгырчыуу завод

Индияны дарманла чыгырчыуу компаниясы Чеченде туберкулёзну бла ВИЧ-ни бакъгъан дарманланы жарашдыргъан завод ишлеркиди, деп билдиреди регионну башчысыны бла правительствосуну пресс-службасындан.

Заводну кыуулушу бла байламлы сооруюлары республиканы башчысыны бла правительствосуну администрациясыны башчысы Галас Таймасханов «Виренд Интернейшл» компанияны тамамталары бла сюзгенди. Проектни багыасы бир миллиард сомду, анда жюз адамга ишчи жер боллуккыды.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфийа хазырганды.

Маданиятыбызны айнытыргыа таукел жаш кыауум

Бу күндө Кюлийланы Кыайсын атлы Малкыр кырал драма театр кесини 87-чи жангы кезиуон башлайды. Аны бла байламлы биз директор Жангоразланы Мажитден эмда Москвада Щукин атлы институтта окуп эки жыл мындан алгыа кыайтхан жаш артист-леден театрда ишлерини юсюнден айтырларын излегенбиз

Жангоразланы Мажит: Бек биринчи театр бу кезиуон «Доктор философия» деген сахна оюн бла башлайды. Андан сора уллу концерт программа кыраганбыз да, аны кыргызторюкбюз, ызы бла «Кыар ююлген» спектакль боллукчуду.

Кырачай-Черкес Республикага, Дагы-ыстанга да барып кыргызторюкбюз спектакльерибизни. Келир 2024 жылда уа ЮГ Осетияны Цхинвал шахарында бардырыллык фестивальга чакыргандыла, анга да кыатышыргыа деп турабыз. Дагыда келир жыл кыумук театры баш режиссёру Скандарбек Тулпаров, Москвадан режиссёр Антон Понаровский да артистлерибиз бла сахна оюнда саллыкчудула.

Быйылгы жай солуу айлада театры кеп кереклери кыарап, спортлолук, боллык жерлерин да тап халга келтиргенбиз. Ол иште КМР-ни Правительствоосу Председатели Мусуланы Алий бизге уллу себеплик этгенди. Алгыын сахнада чырактарыбыз бек таууш эте эдиле, алааны алышындырганбыз, залда дагыда бир тизгин шинтик орнатханбыз. Эки быстыр жууган машинабыз барды. Уллу ёктемлик бла айтыргыа боллукчума, нек дегенде аллай зат хазна бир театрда да жокчуду, бизге уа барды – ол актёрла юслерине кийген быстырланы дезинфекция этиуду. Ишбиз алгыа барады, ол а мени кыуанчымды.

Актёрларыбызга да кыолдан келгенича болушлук этерден артка турмайбыз. Мени РФ-ни Театрда ишлегенлини союзну комиссиясыны кыауумна алгандыла. Ол зат а мени ахшылыгымыдан алыр, битеу театры артистлери тириликтерини хайырынданды.

Щукин атлы институтну бошап келгени юсюнден айтханда, хар бири да айрымалдыла, жетишимлидиле, фахмулдула, театрда ишлерге сойгенледиле. Ала алтауландыла: Жаппуланы Марат, Гогуйланы Арафат, Байтууганланы Светлана, Байдаланы Шахым, Жашууланы Мухамат, Глашланы Алийхан. Баймурадланы Танзила уа бусагыатда мында СКГИИ-де окуп турады, бизге ол да керекди, Атаккуланы Фериде да устананы хазырлаган колледжни кызыл дипломыга бошаганды, тилни иги биледи, ёмюрден бери да театрда ишле аны мураты болганын айтханды. Жаш тёлү барды, ол игиди. Москвада юйренгенле бек фахмулдула, ишден кыоркымазга, эринмезге кыорешедиле.

Ара шахардан ала «Кюлюлю ахчала» деген оюнну келтирген эдиле, ол мында сахнада да ойналып турлукчуду. Андан сора да, хар бири спектакльге, жомаклагыа да кыатышырча онг этебиз. Сёз ючюн, «Отеллода» Арафат бла бирге ойнаганы

нымы энчи белгилерге излейме, сахнага чыккыганымлы иги кесек жыл болуп келди, алай аныча партнёргыа алыкы хазна тюбегенме. Байтууганланы Светлана уа сахнада айтырык сёзлерин төрт күнню ичинде ким да сейир этерча юйренип кыалады. Дагыда жаш кыауумга эс тапдыруу изленеди да, кыолубздан келгенича не жаны бла да болушлук этерге кыорешибиз.

Сарбашланы Аскерни юсюнден да айта кетерге сюе, ол кеп жаны бла фахмулу жашды. Жангоразланы Саиданы уа бу жаны бла диплому болмагыны ючюн жарым жылны кыарагандай, тинтгенлей турганбыз. Алганбыз, ол да бек иги актёрладан бириди. Алай этип жыймасак тамблагы маданиятыбызны айнытырыкыланы, башха амалла жокчудула.

Озган заманга артка бурулуп кыарасак, кыйналгыныбызны была болдурган жетишимле унуттурадыла. Бу кыауумну хайырындан театр жашап, жашап да турлугуна ышанама. Ала кеслерин кёторгенле туюндудуле, соруулары болса, сорадыла, ангыламагыанларын ачык айтып билерге излейдиле. Хау, кимнича, жашланы, кызыланы да бир учхара жерчилери да болуучуду. Кыалай-алай болса да, бу жаш адамлада мен бютөн бек жаратхан шартлары ала театры сойгенлери, аны мындан арысында да аггы юсюне салгыа кыорешелери, мында кыалгыга ыразылыкларыды.

Жаппуланы Марат: Төрт жыл керти да төрт күн кибик бергенденди. Биз мындан кетип бара, театры директору, КМР-ни халкы артисти Жангоразланы Мажит, КМР-ни сыйлы артисткасы Мамайланы Фатимат, КМР-ни сыйлы артисти Мырза-

ланы Солтан, бирси актёрла, режиссёрла да кеп насыихат сёзле айтхан эдиле.

Институтта кафедра асламлы орус тили курсча миллет студияны кыошарга келишген эди. Ол башламчылык сынау халлы эди да, биз анга тюшгенбиз. Алай бла асламлы курс бла бирге тенглике окугунанбыз. Башхача айтханда, миллет студиялга бир-бир учхара жерлери кечиле эсе, асламлы курсда аллай зат жокчуду. Анга да кыарамай, асламлы курсда окугунанладан иги туюл эсек, кыарысуз а болмагыанбыз. Бир жылга жети спектакльде ойнагунанбыз. Аланы араларында классика, шёндюю заманы суратлаганла да болгандыла.

Байдаланы Шахым: Бизни окутханла уа атлары кен белгили Василий Лановой, Владимир Этуш, Александр Андреевко, дагыда башхала эдиле. Щукин атлы окуу юйде арт он жылда окугунга келгенини кыуанчы халда ашыруу төреге айланганды. Аны себепли театр институтну бошап чыккыган кеп белгили актёрланы кёрюр насыбыбыз да тутханды. Ала жыл сайын 23 октябрьде, Борис Щукинни тууган күнүндө, театрда келиучо эдиле. Ол төреду.

Жашууланы Мухамат: Сизни мындан арысында башха усталык алыргыа муратыгыз бармыды деген соруугузга жууап бере, сёз ючюн, аллай муратм жокчуду дегер боллукчума. Иги актёр болурга сюе! Аны ючюн арымай-талмай ишлерге таукелме.

Жаппуланы Марат: Сёзсюз, хар иште кыарылуу, кыарысуз жанлары да бардыла, бютөн бег а ала чыгармачылык бла кыорешгенде ачык кёрюнөп кыаладыла. Биз да аладан керти туюлбюз. Болсада

бусагыатда аллыбызга бир мурат салгунанбыз да, аны тамамлар ючюн кыаууатда ишлейбиз. Аны бла бирге республикада маданиятны айнытыр кыолдан келгени аярык туюлбюз.

Алай, ачык айттайым, дагыда бир жарсыу жерин табады, хар бирибизде да бек кыарысуз жаныбыз ана тилди. Аны ючюн а ёз тилибизде чыккыган газетни, китапканы, журналканы да алып дайым окуйбуз. Алай бла ол жанын жууук заманда толусунлай тюзетир акылдабыз. Мени оюумда болса эди, мектепде ана тилени окутууга аслам эс бёлдюрлук эдим эмда аны, башха предметле тенг этип, ЕГЭ-ле, ОГЭ-ле бердирик эдим. Ана тил кимге да хауа кибик керекди.

Гогуйланы Арафат: Белгили актёрланы ойнагунанлары юсюнден айта, Майкл Кейни жаратханымы белгилерге сюе. Алгыаракылада аны биринчи фильмлери кыарап башлаганма. Мени оюумга кёре, ол адамны ниет байлыгынын бек тюз кыргызте биледи. Сёзсюз, бизни фильмлерибизни да араларында барды жаратырчалары. Деменгили артистледен тохтамаганлай юйренип турурга керекди кесинги халк алында сахнада кыалай жюрюторге кереклине.

Байтууганланы Светлана: Бери келгенибизде, сёзсюз, бизни сактал эдиле, аны бла бирге театры жангы жашауу да кыч алыкыды деген ийнануулук да болганды. Биз тамата коллегаларыбызны ышануулукларына кертичи болур ючюн, кыолдан келгенини аярык туюлбюз, ишлерибиз.

Жашууланы Мухамат: Озган театр кезиуон «Отелло» сахна оюнну премьерасы бла бошагунанбыз. Аламат салынган уллу оюнда кесими сынап кёргеним керти да насыпды. Кыайсы спектакльде ойнаргыа сюйгеними юсюнден айтханда уа, ол тыш сыфатым, жыл саным да анга келишкен кыадарда «Эки патчахны жалчысыды».

Алай жарык муратлары, ахшы оюмлары барды жаш актёрларыбыз сахна бла байламлы, аны юсюнден ала кеслери энтта да халарларла газетибизге деп толу ийанама. Бу фахмулу жашланы бла кызыланы арт эки жылда Малкыр драма театры сахнасында салынган оюнда кёре-кёре турабыз. Ала керти да фахмулдула, кеп билерге, ишлеринде жетишимли болурга, алгыа барыргыа итинедиле. Театры сойгенле уа актёрларыбызны жаш кыаууму барына да ыспас эте, алагы жетишимле тежейдиле. Артисте кыарачуну ыразылыгындан уллу саугыа уа кыайда!

Ушакыны **ХОЛАЛАНЫ Марзият** бардырганды.

Башламчылык

Минги тауну кыонакларына – цифралы болушлукчу

Цифралы болушлукчу ВКонтакте социал сетге гитче халлы приложенияланы VK Mini Apps тюкенинде чыккыанды. Аны жарашдыруу бла Кавказ.РФ институтну «Россеини жангыдан ачабыз» проектинге кыатышхан онбеш студент кыорешенди.

Он күнню ичинде ала Кыабарты-Малкырада тургандыла. Бу кезиде «Эльбрус» курортта цифралы гитче халлы гидни жарашдыргандыла. Туристлеге хайырлы женгил сервис кыууларчына, ала жарашдыруучу, менеджер, дизайнер, бизнес-тинтиучо эмда сурат алычу да кеслери болгандыла. Курортта турган сагыатда төрекеге-башха кыарап чыккыандыла, анда ишчиле эмда туристе бла сёлешгенди, кыалай сервисле болганын да тинтгенди.

«Бу проектте кыатышыргыа сойгенледен

49 региондан 301 заявка берилген эди – бир жерге жыйырма адамдан. «Россеини жангыдан ачабыз» проекте айтханларына кёре, студент экспедицияланы арасында ол ары дери болмаганча аллай шартды. Конкурс сайлауу хунерли, биллими жаш адамла ётгенлери кыууандырады. Ала салган кыйынна биз тийишли багыа бербиз, жарашдырган приложенияларын а андан ары айныта барыргыа таукелбиз», – дегени Кавказ. РФ-ни башчысы орунбасары Андрей Цемахович.

Бу приложениягыа киргенле Минги тауну этегинде канат жолга эмда лыжа трассала, кыонак юйле эмда ашханала кыалай ишлегенлерин, сора ючюн халын билерге, дагыда интерактив картагыа, видеолагыа кыараргыа, кыоркыуузулукчу

ну, логистиканы, аш-азыкыланы юслеринден магыаналы материалла окургыа боллукчудула.

«Курорт Эльбрус. Туристте цифралы гид» – студентлени Шимал Кавказга төртюнчө

кө экспедицияларыды. Бу жол проекте Шимал Кавказын федерал университети, КМВКУ эмда КМР-ни Курортла эм туризм министрствосу себеплик этгенди.

УЛАШЛАНЫ Мурат хазырлаганды.

Спорт

Алчы жерлеге чыккыгандыла

19 сентябрьге дери Краснодарда аскер искусстволардан XV жаш тѳло оюнла бардырыллыктыдыла. Анга Россейни 77 регионундан 5 мингге жууукь спортчу кыатышдыла, ала аскер искусстволаны 24 тюрлюсюнде сермешедиле. Бу эришиуню чегинде дагыда киокусинкайдан турнир да кыуралганды, анга уа кеслерин 36 региондан 400 каратечи сынагандыла.

Кыабарты-Малкыарны жыйымдык кыауумуна 20 адам киргендиле. Кюмош майдалны Салим Тлематов (50 кг) алганды, «доммакылары» Багатырлары Ахмедхан (40 кг), Аскер Шаов (45 кг) бла Жабелланы Хусейин (60 кг) алгандыла. Троеборьяда ююнчю жерге Жолаланы Даниял (70 кг) чыккыганды.

Жыйымдык кыауум кыуралганды

Кенжеде дзююдодан 18 жыллары толмагъан спортчулары араларында республиканы биринчилиги

бардырылганды, анга битеу районладан 130 адам кыатышханды. Жаш спортчулагы биринчилик

эришиулеге кыатышыуда сынамларын ѳсдюрюрге болушханды, жараулада бегирек неге эс бурургы кереклисин кѳргюзтгенди. Анда кеслерини ауурлукь кыауумларында алтын майдаланы Абдулаланы Салим, Мухамед Батов, Бегийланы Даниял, Эльдар Шикляшев эм башкала алгандыла. Экинчи эм ююнчю жерлеге Атабийланы Тамерлан, Кыазийланы Ислам, Ахметланы Ибрагим, Кыарабашланы Ибрагим, Эльдар Афаунов, Инал Жириков, Идар Дударов эм талай башка спортчу чыккыгандыла.

Эришиуню эсеплерине кѳре республиканы жыйымдык командасы кыуралганды, анга киргенле Кыабарты-Малкыарны атындан 6-9 октябрьде СКФО-ну биринчилигинде тутушурукыдула.

Ахшы ойнагъанлагы — майдалла

Бу кюнледе Нальчикде шахматладан, шахарны кюнюне аталып, эришиу кыуралганды, анга 43 адам кыатышханды.

Эсеплеге кѳре «алтынны» — Давид Темирканов, «кюмошню» — Фатима

Шахмурзова, «доммакыны» уа Чамал Гедгафов алгандыла. Ахшы ойнагъанла кыошакь сауыгала бла белгиленгендиле: 18 жыллары толмагъанлары араларында эм игиге Дамир Хотов саналганды, сабий-

лени арасында эм кючю Текуланы Эмир болганды, ветеранлада уа — Кыудайланы Руслан.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Ыразылыкь

Кыонакылагы болушхандыла

Москвадан юйор элбрусчу полициячылагы жолда болушханлары ююнчю ыразылыкыларын билдиргендиле.

КыМР-де МВД-ны Жолда жюрюуню кыоркыуусулугу жыны бла управлениысына Элбрус районда жол-патруль службаны инспекторларына ыспас письмо келгенди. Юйор Кыабарты-Малкыарда солугъанды, юй таматаны туугъан кюнюнде уа Элбруска барыргы, аны сейир жерлерин кѳрюрге кѳлленедиле. Алай жолда эр кишини саулуугу осалгы бруулады. Ол машинасын жол жанында тохтагъады, кысыха замандан эсин ташлайды.

Бу кезиуде аны бийчеси право низамны сакылау-чулары кѳрюп, аладан болушлукь излейди. Полицияны тамата лейтенанты Рамин Меладе бла кичи лейтенант Беткыараланы Марат ачыгъанны Элбрусну участка больницасына жетдирирге оноу этедиле. Врачла 74-жыллыкь кишиге тийишли болушлукь этип, аны саулуугун игиге айландырадыла.

— Инспекторлагы жюрегимден ыразылыкыны билдирге соеюе, ала адамлыкь ышанларын, профессионал сынауларын эмда кыайгырылуукыларын кѳргюзтгендиле. Улуу хурмет бла Мисниковланы юйюрю, — деп жазылады письмода.

Росгвардия

Эсгертеме эм аны тийреси тапландырылгандыла

Росгвардияны Прохладный шахарда ведомстводан тышында кыалауурлары «Эсде тутууну сакылай» ведомстволу жумушлагы кыатышхандыла. Аны чеклеринде аскерчиле Улуу Ата журт урушда ѳлген жигитлени журметине эсгертемени тапландыргъандыла эм тийресиин тазалагъандыла.

— Биз быллай жумушланы дайым да толтурабыз. Барыбыз да таматаланы жигитликлерин, шѳндюго мамыр жашауну багысын эсде тутаргы борчлубуз, — дегенди бѳлюмю башчысыны орунбасары полицияны майору Александр Шевелѳв.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырагъанды.

СѢЗБЕР

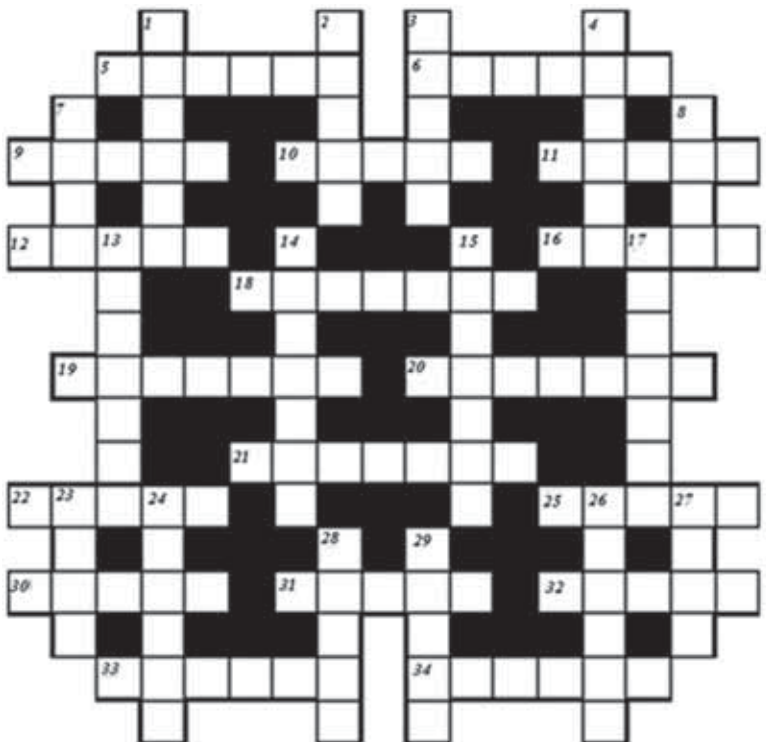
ЭНИНЕ: 5. Кѳгет. 6. Бизни кыралда уллу миллетни адамы. 9. Аслам суу бла этилген аш. 10. Болгъан ишни кѳрюп тургъан. 11. Мал жайылычу жер. 12. Кендирден хазырланган эркин этилинмеген зат. 16. Кыанатлыны буруну. 18. Азияда ашхана. 19. Кыюну жумушакь юнлюсю. Бизде племсовхозда ѳсдюргендиле аланы. 20. Ала кѳкде жузедиле. 21. Адамда болады аллай кыалакь. 22. Солугъанда адам тынчайыр жер. 25. Биреу дуниясын алышханда, аны мюлкюне ие болгъан адам. 30. Дин адамы. 31. Кышны белгиси. 32. Шаркь кыраллада музыка инструмента. 33. Аллахны, адамны да жауу. 34. Байлыкь, берекет.

ѲРЕСИНЕ: 1. Юй кыанатлы. 2. Кыуран сура. 3. Юйге тышындан келген адам. 4. Кыргызыны таулары. 7. Аш этген адыр. 8. Биреу этилген аманлыкь. 13. Назму, хапар, роман... 14. Чыгыш жанында кырал кыурам. 15. Адамны солур оруну. 17. Бизде календарь. 23. Затны бек гитче кесекчиги. 24. Биченни аякь тюпге тюшгени. 26. Солдатны суу болгъан адыры. 27. Кыралны ахча кюбюрю. 28. Зурнукь. 29. Жылы жерледе ѳсген кѳгет.

Газетни 108-чи номеринде басмаланган сѳзберни жууаплары:

Энине: 5. Тохана. 6. Бастон. 8. Жубуран. 9. Дырынчы. 10. Ашлау. 12. Хан. 13. Мурса. 17. Уят. 18. Талакь. 20. Ачы. 23. Кыая. 24. Окъа. 25. Уча. 28. Ант. 30. Тамгы. 32. Оба. 33. Сайна. 34. Жут. 36. Антау. 37. Алланыу. 39. Мараучу. 41. Кыадама. 42. Шобура.

Ѳресине: 1. Ахлу. 2. Хайнух. 3. Абидин. 4. Атлы. 5. Тауушлукь. 7. Начаслыкь. 11. Аят. 14. Ура. 15. Ат. 16. Окъ. 19. Локъум. 21. Акъ. 22. Туз. 26. Кыалачлыкь. 27. Кыаранча. 29. Тот. 30. Ту. 31. Ау. 32. Оюн. 34. Жаухар. 35. Тамаша. 38. Ауди. 40. Ауукь.

Кыайгырыуу

Миллет хазнабыз унутулмазча

КыМКыУ-ну малкар маданияты Отарланы Керим аты арасыны таматасы Додулары Жамия билдиргенге көре, ала «Ээноно юсюнден хапарла» деген конкурс башлайды. Аны бардырууну баш мураты малкар халкыны миллет хазнасыны юсюнден энтта да бир кере кенг билдириуду.

Анга школчула, студентле эм 24 жыллары толмаган адамла кыатышырга боллукдула. Алай бла эришиуде миллетибизни аш-суу байлыгыны, юй кереклерини, адет-төрелерини, халкыбызны ёхтемлиги болган адамларыны, халк усталыкларыны эм усталаны эмда табиыгат эсертмелерини юслеринден айтырга керек боллукду. Номинацияла битеу да жети боладыла.

– Биюонюкде жаш тёлү Интернетде аслам олтургынын эсге ала, конкурска кеси тилибизде видеороликте алдырып, анга уа орус тилде титрле да салып, 20 октябрьге дери жиберирге керекди.

Алай бла конкурс ишлени balk_cultura@mail.ru деген электронный почтага эмда ВК социальный сетде [@taulu_culture_kbsu07](https://vk.com/culture_kbsu07) акаунтка жиберирге боллуксуз.

Эришиуно эсеплери ноябрьде чыгарыллыкдыла.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Бахчачылык

Сарымсахны жеринде ол битмейди

Бахча битимлени бир кыуумларын кюз артында себип, салып кыоядыла. Аланы санында айлык турма, сохан, сарымсах, быхы, кудуру, гедигин, мыстыкылак эм башхала бардыла. Кюз артында себилип, салынып кылган битимле жаз башында эртте чыгадыла, терк айныдыла, иги тирлик да береди. Бир кысыкка материалда аланы ёсдюрюуде агротехника амаланы барысыны юслеринден айтып чыгыар онг жокду. Аны себепли биюон биз кыайсы юйюорде да аслам хайырланылган соханы юсюнден айтырыкбыз.

Соханы бай тирлигин алырга сюе эсегиз, бек-биринчиден, аны бизни регионнга иги келишген порлюсон сайлап салыгыз. Бизни республиканы табиыгат энчиликлерине жараган урукыла тап жарашып, иги да айныдыла. Шёндю сохан урукыла гитчеле эм кыарысузла болганлары себепли, аланы октябрьни экинчи кесегинде семирттичле берилип, мылыгы да жетишип, тынгылы жарашдырылган жерге себерге керекди. Тиш соханы уа салырга керекди.

Былайда дагыда бир затны эсге сала кетерге тийишлиди: урукы аны аллында кыаллай битим ёсдюрюлген жерге туюнгенин магнанасы уллуду. Сёз ючюн, аны сарымсахдан сора салырга жарамайды. Ол хоуста, картоф, наша ёсдюрюлген жерледе иги тирлик береди.

Сохан такта боллук жер урукы себилирден, салынырден бир-эки ийык алга кыазылып жарашдырылырга керекди. Ол жерде теренликтери 2-3 сантиметр болган баразачыкыла этеди. Аллай экиниси аралары 25-30 сантиметр болады. Урукыны алагы сепгенден сора уа, юслерин торф неда чириген мешхут бла кыатышдырылган кыара топурак бла жабадыла. Алай этилсе, баразачыкыла башлары кыатмайды. Сынау кёргөзгөнне көре, тийишлисича тынгылы кыаралса, аллай тактаны хар квадрат метринден ючюшер килограммдан артык сохан жыргыча боллукду.

Соханы «Ростовский», «Бессоновский» киби кёп баш этиуоч сортларын кюз артында себедиле – кёкпел ашарга жа деп. Аланы да башда айтахныбызча ёсдюредиле. Жаланда баразаланы кенгликтерин 15-18 сантиметрге дери азайтадыла.

Тиш соханланы жаз башына дери сакылаган тынч туююду. Аны себепли аланы да ноябрыни аллындан кеч кылмай салырга тийишлиди. Кыш суукыла заран келтирмезча, ала теренирек салынырга керекдиле.

Жаз башы жылыу келгенлей, битимле терк ёсер ючюн, сохан такталаны азот эм калий семирттичлени жука расворуу бла байыкыландырадыла. Жайы кыургак болса, анга терк-терк суу салырга, 2-3 кере семирттичле берирге, заранлы хансландан тазалагандай турурга керекди.

КЫАСЫМЛАНЫ Аминат.

Сынау

Атламлианы терклендирген амал

Быйыл 29 сентябрьден башлап 15 октябрьге дери бизни кыралда «Цифралы диктант» деген уллу акция бардырыллыкды. Анга бар регионлада жашаганла кыатышырга боллукдула. Акцияны РФ-ни Цифралы айнуу министерствосу, «Цифралы экономика» автоном организация, Халк Фронт, «Авито» эмда Россейде Электрон Коммуникацияланы Ассоциациясы кырагандыла, кесине да бир нечча компания боллук этеди. Аны юсюнден бизге КыМР-ни Цифралы айнуу министерствосундан билдиргендиле.

– Адамланы цифралы окуулулуклары ёсе барырга тийишлиди, нек дегенде барыбыз да аллай сервислени, гаджетлени хайыр-

ланабыз. Алай шёндюгу дуняда технологияла бютонда терк атламли бла айны барадыла, аны бла бирге уа жанг кыоркыуула да чыгадыла. Ол себепден бу акцияны магнанасы уллу боллукду. Аны эсеплери не көре инсанланы бу бёлюмде ангылаулары кылай болганын кёрлюкбюз, – дегенди «Цифралы диктантны» башчысы, РАЗК-ни таматасы Сергей Гребенников.

Диктант жазган адамла жыл санларына көре төрт кыауумга бёлюнорюкдюле: сабийлеге (7-13 жж.), акылбалык болмаганла (14-17 жж.), таматалагы (18-59 жж.) эмда абаданрак тёлуге (60 эм андан кёл жыллары болганла). Тестледе устроиволаны, программаланы, предложенияланы, социал

сетлени эмда интернет-тукенлени, цифралы кыоркыуусулуккы эмда жангы технологияланы, жалган акылны эмда аллай боллукчуланы юслеринден соруула боллукдула.

Эсге сала айтсак, буруннгу жылда диктантха 919 миң адам кыатышкан эди. Быйыл а ол андан да кёл болурун саклайдыла. Тестлени жаланда ЦифровойДиктант.рф порталда угый, регионлада анга деп кыралган жерлеге барып ётерге боллукду. Аллай онг биринчи кере бериледи.

Специалистле оюм этгенлерича, бу акция гражданы билмилерин кёлчюндирге, IT-бизнесге уа ишин кыыйматлы этерге болушукду.

Жамауат

Тазалыкыга сакыдыла

Гидроэнергетиклени башламчылыклары бла Атажукино элде Курашинов аты орта школну окуучулары эм устазлары кыатышып, «ОБЕРЕГАЙ» акцияны кюзде кесеге ётгенди алгаракыда. Ол РусГидро компанияны жандауулук волонтер проектини чеклеринде бардырылганды.

Сабийле кир-кипчикден Басхан сууну жагыасыны кесегин тазалагандыла. Аны кыатында уа ала кеслери ойнаучу майданчык да орналыды. Школчуланы эмда аланы устазлары компания хар керек зат бла жалчыханды: юс кийимле, кыол кыапла, таза суу эмда машока бергенди. Ала уа эки бла жарым сагатты ичинде 420 килограмм кир-кипчик жыйгандыла.

Акцияга кыатышханланы барын да компанияны атындан сувенирле бла кыуандыргандыла. РусГидро региона географиясыны эмда ГЭС-лени ишлерини юсюнден виоторинада хорлаган ючеуленге уа энци сауыла бергенди. Дагыда школну библиотеказына тюрлю-тюрлю китапла ашыргандыла. Аланы

компания «Сабий китапны юю» фонд бла бирге басмалаганды.

Мектепни башчысы Алла Нахушева энергетиклеге ыразылыгын билдиргенди: «Биз бу акцияга экинчи жыл кыатышабыз. РусГидро кесини жандауулук программасыны чеклеринде школузуга дайым болушханлай турады. Бизде урунганланы эмда окуучуланы бир-бирлерини юйдегилери уа Басхан ГЭС-де ишлейдиле».

«ОБЕРЕГАЙ» жандауулук проект 2005 жылда башланганды. Аны чеклеринде волонтерла, школчула, студентле, активистле, сора СМИ-ни, власть органланы эмда жамауат биригулени келечилери череклени эмда кёллени жагылары тазаладыла, терекле эмда полле орнатадыла. Проект бардырылган жылланы ичинде анга 47 миңден артык адам кыатышканды, ала 2255 тонна кир-кипчик жыйгандыла.

Мадар

Кышха хазырланадыла

«Россети Шимал Кавказ» компанияны Кыабарты-Малкырада бёлюмюно – «Каббалкэнегроноу» специалистлери электрочюк комплекси кыш суукыла хазырлауу чеклеринде ишлени тындырадыла. Быйыл тийишли жумушлагыла 280 миллиондан аслам сом бёлюннгенди, аны ючден экинине мадар этилгенди.

Жылыны аллындан башлап, энергетикле 6-10 кВ кючлю 118 трансформатор подстанцияга ремонт этгендиле эмда 94 километр ызланы жангыртхандыла. Дагыда 635 чыпын эмда 1,7 миң чакылы эски

изолатор алышыннганды. Бийик вольтулу ызланы тийрелери, ол а 21 гектарга жетеди, юлкюледен эмда терекледен тазалангандыла.

Кыш кезиге компания керек материалдан кыстырык этиучюдо. Бу жол да аллай затладан кереклисича бир жыйгандыла. Кыыйын болумлада, аварияла эмда бузуклыкыла болган кезиуледе кыармашырча 92 специалистден 23 бригада кыуралганды. Аланы кыолларында битеу керек техникалары барды, ол санда кранла, энчи транспорт да.

«Кюз эмда кыш кезиуледе энер-

гооборудованияны хайырлануу ёсе-ди, специалистлеге да иш кёбюрек болады. Бизни регионну жери, хауасы да сунмай турганлай сетлеге чырмау этерге боллукдула. Аны барын да эсге алып, суукылагы биз бек тынгылы хазырлануучубуз», – бы дегенди «Каббалкэнегроноу» башчысы Муртаз Каров.

Эсге сала айтсак, Кыабарты-Малкыра Республиканы энергетика комплекси ол кезиуге кылай хазыр болганыны ахыр эсеплерин келип айда чыгарылкыдыла.

Материалланы УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлаганды.

Учредительле: Кыабарты-Малкыра Республиканы Парламенти бла Правительствоу

Баш редактор
КЫОНАКЫЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редактору орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редактору орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакнат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламны информацияны эркиниклерин кыоруула жаны бла Кыабарты-Малкыра регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.
Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагыла «КыМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикте кёре 19.00 сагытта кыол салынады. 20.00 сагытта кыол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГАРГАНЛА:
Кульчаланы Зульфия – дечурный редактор, Кучукланы Сафият, Кетенчланы Зульфия – жууаплы секретары орунбасарлары; Гелаяны Валентина (1,2,3,4-чю бетле), Ахматланы Люаза (9,10,11,12-чю бетле) – корректорла.

Тиражы 1484 экз. Заказ № 2021
Багысы эркинди.

РЕДАКЦИНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин аты проспекти, 5
электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru